

El declivi de la víctima

Més enllà de la prostitució de la creació i de la seua separació de la resistència

Suely Rolnik

SUBJECTIVITAT PARADOXAL

La subjectivitat és el laboratori viu on uns mons s'inventen i uns altres es dissolen. Les polítiques de subjectivació i els modes de relació amb l'alteritat del món que aquelles impliquen són nombrosos, combinatòries múltiples de dos modes d'aprehensió del món com a matèria —com a dibuix d'una forma o com a camp de forces—, que alhora depenen de l'activació de diferents potències de la subjectivitat.

Conèixer el món com a matèria-forma convoca la percepció, produïda pels òrgans dels sentits; en canvi, conèixer el món com a matèria-força convoca la sensació, engendrada en l'encontre entre el cos i les forces del món que l'afecten. Allò que del cos arriba a ser afectat per aquestes forces no concerneix, en principi, la seua condició orgànica, sensorial o erògena. És la

carn, recorreguda per l'ona nerviosa: «cos vibràtil». I la seua percepció és la que condueix l'existència, la presència formal de l'altre a la subjectivitat, la seua representació, on la sensació en constitueix més aviat la presència viva. Entre aquestes dues maneres d'aprehendre el món rau una paradoxa insoluble: d'una banda, nous diagrames de sensació que bateguen en la subjectivitat; d'altra, les formes a través de les quals aquesta es reconeix i s'orienta en la seua actualitat. Disparitat ineluctable que acaba malbaratant les formes actuals, perquè esdevenen un obstacle en la integració de les noves connexions amb l'alteritat del món que han provocat l'emergència d'un nou estat sensible i, així, ja no són conductores de processos, esgoten llur vitalitat i perden sentit. S'instaura aleshores una crisi en la subjectivitat: pressió i incomoditat. A fi de respondre a aquesta pressió, la vida, en tant que potència de resistència i de creació, es mobilitza en l'home. Dit d'una altra manera, la incomoditat obliga a crear una nova configuració d'existència, una nova figuració d'un mateix, del món i de les relacions entre ells, i permet l'expansió de la vida, la lluita per la seua resistència. Aquestes múltiples transformacions moleculars són les que, acumulades, precipiten noves formes de societat, una obra oberta en la qual la creació

Suely Rolnik és psicoanalista, professora de la Pontifícia Universidade de São Paulo i assagista. Va viure del 1970 al 1979 a París, on va fer estudis de psicologia, sociologia i filosofia. Ha publicat els llibres *Cartografia Sentimental. Transformações contemporâneas do desejo* (1989) i *Micropolitics. Cartographies of desire* (amb Félix Guattari, 2001). Té en preparació els volums *Inconsciente Antropofágico. Ensaios sobre a subjetividade contemporânea* i *Corpo Vibrátil. Sete ensaios sobre arte e subjetividade*.

és, des d'aleshores, necessàriament col·lectiva. La paradoxa de l'experiència subjectiva és així constitutiva del procés d'individuació en el seu constant esdevenir-un altre, n'és el desencadenant. Allò que fa que tota manera de subjectivació siga una configuració efímera en equilibri inestable.

Exercir o no aquestes dues formes de coneixement i el lloc que cadascuna d'elles ocupa en l'experiència defineix unes formes de subjectivació, unes polítiques de relació amb l'alteritat, els efectes de la qual no són pas neutres: afavoreixen o, al contrari, limiten la vida com a procés, la seua expansió com a capacitat de diferenciació, com a força d'inventiva que descompon uns mons i en recompon d'altres. Dit d'una altra manera, polítiques diferents de relació amb l'altre estimulen o inhibeixen la lluita de la vida per la resistència. Com es pot problematitzar en aquests termes la política de subjectivació dominant en el context actual del «capitalisme mundial integrat»?¹

INVENCIO SEGRESTADA

Certs autors contemporanis, particularment del cercle de Toni Negri, afirmen que, des dels anys 1970 o 1980, el capitalisme fa de la força d'invenció la seua principal font de valor, i el motor mateix de l'economia. Com pensar aquest fenomen des del punt de vista de la política de subjectivació que implica?

En el mode de subjectivació hegemònica del «capitalisme mundial integrat» s'enfronten dos aspectes particularment destacats: d'una banda, el coneixement del món com a matèria-força tendeix a ser desqualificat, cosa que té com a efecte la seua desactivació; d'una altra banda, la pa-

radoxa entre el diagrama virtual de sensacions i les formes de vida actuals s'intensifica brutalment, la qual cosa intensifica també la tensió i la mobilització de la força de creació que aquesta dissonància provoca.

Les causes d'intensificació d'aquesta dissonància són nombroses. Per aténir-nos a les dues més evidents, ens agafarem, en principi, al fet que l'existència urbana i globalitzada que s'instaura amb el capitalisme implica que els mons als quals s'exposa la subjectivitat arreu del planeta es multipliquen cada vegada més i varien a una velocitat cada vegada més vertiginosa. Dit d'una altra manera, la subjectivitat està contínuament afectada per un remolí de forces heterogènies; a més del fet que la necessitat que es creen constantment noves esferes del mercat –necessitat inherent a la lògica capitalista– implica que calga produir noves formes de vida que li aporten consistència existencial, mentre que d'altres són esborrades de l'escena amb la desactivació de parts senceres de l'economia. Aquests dos factors, entre d'altres, redueixen els temps de validesa de les formes en ús, i aquestes esdevenen obsoletes fins i tot abans que la subjectivitat haja tingut temps d'absorbir-les. Al límit de l'exasperació, la vida es manté llavors en aquest estat perpetu de tensió que convoca constantment la força d'invenció.

No obstant això, aquest procés es desplega dins d'una subjectivitat cega davant de les forces de l'alteritat del món, dissociada del cos vibràtil, aïllada, doncs, de l'accés a les mutacions sensibles que mobilitzen el seu poder d'invenció, cos-brúixola que orienta la creació dels territoris de tal manera que els fa funcionar com a actualització d'aquestes mutacions. S'hi

allibera una reserva de força d'inventiva sense que siga possible aleshores apropiars-la per construir mons singulars en consonància amb el que exigeix el procés vital, sense que tampoc siga possible fer, de l'exercici d'inventiva, l'afirmació del poder de resistència de la vida. Aquesta reserva de força de creació «lliure» és la que el capitalisme contemporani descobreix com a font de valor per explotar.

Per tal d'extraure la màxima rendibilitat de la força d'invenió, el capitalisme l'encoratjarà, més encara del que ja està estimulada per pròpia lògica, a fer-ne un ús pervers: prostituir-la al servei de l'acumulació de plusvàlua, aprofitant-se'n, tot reforçant-la, de la seua alienació respecte al procés vital que l'ha engendrada, alienació que la separa de qualsevol força de resistència. La força d'inventiva eufòrica i alliberada de la seua relació amb la resistència, per una part; per una altra, la tensió agreujada en el context d'una experiència de l'alteritat del món dissociada de la percepció sensible en tant que matèria-força, són els dos vectors que defineixen el mode de subjectivació del capitalisme en la seua actualitat.

El poder d'invenió eufòric i alliberat de l'associació amb la resistència ha estat agafat com a ostatge pel capital al servei de la creació de territoris-estàndard, per tal de donar forma als tipus de subjectivitat adequats a cada nova esfera inventada. Territoris d'existència homogeneïtzats en els quals la formació té com a principi organitzador la producció de plusvàlua, que sobrecodifica el procés. Veritables «identitats *prêt à porter*» fàcilment assimilables, acompanyades d'una poderosa operació de màrqueting que pertoca als mitjans de comunicació fabricar i difondre de mane-

ra que es faça creure que és indispensable identificar-se amb tantes absurdes imatges estúpides i consumir-les per aconseguir reconfigurar un territori, i, més encara, que és aquesta la via que permetrà entrar en el molt disputat territori d'una «subjectivitat-luxe». I això no és poca cosa, perquè fora d'aquest territori hom corre el risc de mort social, per exclusió, humiliació, misèria —quan no és el de mort real. El perill, en altres paraules, és de caure aleshores dins de la claveguera de les «subjectivitats-deixalla» —amb els seus exteriors d'horror: guerra, suburbis de misèria, tràfic de droga, segrests, cues a la porta dels hospitals, infants raquítics, població sense casa, sense terra, sense camisa, sense papers..., població «sense»—, un territori que no cessa d'estendre's. Però mentre la subjectivitat-deixalla s'estableix perdurablement en la incomoditat humiliant d'una existència privada de valor, la subjectivitat-luxe, per la seua banda, viu sota l'amenaça perpètua de recaure en el territori-claveguera, caiguda irremeiable l'amenaça de la qual l'obsedeix i la manté permanentment ansiosa, agitada, ineluctablement submergida en una recerca desesperada de reconeixement.

El procés s'acaba en l'agreujament de la tensió que crea un ambient propici a l'assetjament dels mitjans de comunicació, els quals bescanvien a un preu vil la promesa de l'assossec gràcies a una reconfiguració instantània que el consum d'aquests territoris-mercaderia estandarditzats se suposa que garantirà. Operació que injecta directament en aquesta subjectivitat afeblida dosis cada vegada més massives d'il·lusió —començant per aquella segons la qual la tensió podria apavaigar-se—, i que la manté alienada de les forces del món que persisteixen a voler obrir-se camí.

En el vertigen d'aquest procés que va accelerant-se dia a dia, queden cada vegada menys possibilitats de conèixer/sentir la realitat viva del món com a matèria-força, cada vegada es presenten menys possibilitats d'escapar d'aquesta dissociació. És impossible deixar d'estar abandonat a la fustigació ininterrompuda dels estímuls, sota pena de deixar d'existir i de caure dins la fossa de les subjectivitats-deixalla. La por, tota sola, domina aleshores l'escena.

Tanmateix, com també ens indiquen aquells que treballen en el cercle de Negri, si el capitalisme contemporani ha estimulat la força d'invenció per prostituir-la, en la part contrària, la mobilització d'aquesta força en el conjunt de la vida social ha creat les condicions d'un poder de resistència de la vida com a capacitat de variació, probablement sense comparació possible amb cap altre període de la història d'Occident –ací hi ha una ambigüitat constitutiva del capitalisme, el seu punt de vulnerabilitat. I per l'esquerda d'aquesta vulnerabilitat s'apressa la construcció d'altres escenes cada vegada més nombroses, regides per altres principis.

Quines són aquestes estratègies de subjectivació que restableixen el lligam entre el poder de creació i el de resistència i l'alliberen de la seua prostitució? Aportar una resposta a aquesta qüestió demana que hom se situe en una zona on política i art es barregen, on les forces de resistència de la política i les de creació de l'art s'afecten mútuament i on llurs fronteres no es puguin discernir. Propose situar-se en aquesta zona d'hibridació, per entreveure estratègies d'aquest tipus, en primer lloc pel costat de la política contaminada pel veïnatge amb l'art, i a continuació pel costat de l'art contaminat pel seu veïnatge amb la política.

POLÍTiques DE RESISTÈNCIA: «L'ESDEVENIMENT LULA»

Agafaré com a exemple d'aquestes estratègies, que tendeixen a alliberar la força de creació de la seua prostitució i a reconnectar-la a la força de resistència al si de la política, la victòria recent de Lula en les eleccions presidencials brasileres. Més enllà del fet tangible de l'elecció, sembla haver-se produït un veritable esdeveniment tot al llarg de la campanya electoral: la figura de Lula encarna la dissolució d'una subjectivitat-deixalla en la versió brasilera, com a resultat de 500 anys d'una política de subjectivació colonial, esclavista, dictatorial i capitalista, herència històrica al si de la qual se superposen diversos règims d'exclusió i de segmentació per concedir a Brasil el primer lloc en el rànquing mundial de la desigualtat social. L'esdeveniment Lula és una deserció viva del lloc de tota subjectivitat-deixalla i de la seua postura de víctima.

La figura de la víctima pertany a una determinada política de relació amb la crueltat pròpia de la vida, una política que consisteix a negar-la. La crueltat, condició tràgica de la vida, s'imposa com a necessitat vital en funció d'aquesta disparitat entre l'aprehensió del món com a matèria-forma i la seua aprehensió com a matèria-força: en el moment en què una disparitat tal arriba en un llindar, la crueltat s'ha d'exercir perquè pugui desfer-se un món que ja no té sentit; s'exerceix a través del poder de resistència, poder de lluita per l'expansió de la vida i, coextensivament, a través del poder de creació que construeix d'altres mons, poder sense el qual la resistència no pot imposar-s'hi. Tractant-se d'una subjectivitat esquinçada de la reali-

tat viva del món en tant que matèria-força, com és el cas del capitalisme d'avui, s'ha vist que els poders de resistència i de creació es dissocien. Limitada al coneixement del món com a matèria-forma, i per tant al mapa de les formes actuals amb les seues figures i els seus conflictes d'interès, la subjectivitat projecta sobre l'altre la seua experiència de la crueltat de la vida. L'afecte de resistència és capturat aleshores per la matriu dialèctica, com a figura de la lluita entre contraris, subjectivitats reificades en figures identitàries, la lluita de les quals ja no té sinó el poder com a única aposta. Tanmateix, siga quin siga el vencedor, en termes polítics de desig, allò que el mena en aquest cas és la força del conservadorisme que defensa la forma dominant, resistint així negativament, negant la diferència que busca obrir-se camí i frenant l'esdeveniment de la creació d'un món que ha esdevingut necessària.

En aquesta política de resistència reactiva, la multiplicitat de forces en joc s'ha tornat muda i subordinada al seu enquadrament en dues úniques figures subjectives: la víctima i/o el botxí, cares d'espill d'una mateixa lògica. Per al botxí, la lluita apunta a sotmetre l'altre amb la finalitat que, pres com a objecte, pugui ser instrumentalitzat al servei de la conservació d'ell mateix i de la seua expansió. Política reversa de l'exercici de la resistència en la seua versió negativa, capturada per la forma de la violència i que es confon amb ella: des de la violència explícita, física o moral, fins a la violència implícita d'una forma «pacífica» que consisteix en un respecte políticament correcte envers l'altre, respecte amanit amb aquesta pietat que atorga a l'altre residència identitària. Si per al botxí la violència és assumida activa-

ment, per a la víctima, en canvi, es justifica com a reacció a la violència de l'altre, continguda en la figura de l'«enemic». S'exerceix, aleshores, ja siga implícitament a l'estil gemegaire, sota la forma de ressentiment i/o d'autocommisericòdia malenconiosa que arruïna l'altre a través de la culpabilitat; ja siga explícitament a l'estil rabiós, sota la forma vindicativa i/o paranoica. Ressentiment i venjança: unes polítiques de resistència de la víctima que responen a manera d'espill al mateix que pretenen combatre –la lògica de la violència i els seus principals protagonistes, la parella víctima/botxí, que determinades polítiques alimenten voluptuosament.

La víctima i el botxí es nodreixen de la creença en les figures de la subjectivitat-luxe i de la subjectivitat-deixalla, dins de la jerarquia que marca la seua relació, i per tant dins del valor superior de la subjectivitat-luxe, referència ideal tant per a l'una com per a l'altra. Cara víctima, la subjectivitat-luxe mobilitza l'admiració, la identificació i l'enveja, allò que la psicoanàlisi qualifica d'«identificació amb l'agressor». Ençà de la seua reivindicació plena de ressentiment, tant com d'atac vindicatiu, es tracta en realitat d'una demanda dirigida a la subjectivitat-luxe presa com a model que actua, demanda de valoració social, de reconeixement, de pertinença: demanda d'amor dirigida a l'agressor.

L'«esdeveniment Lula» constitueix l'esfilagarsament actiu de la figura de la víctima. Un cos que parla a partir d'un altre lloc: el lloc de l'aprehensió de la realitat viva del món com a matèria-força, que es presenta en la subjectivitat en tant que sensació. Una paraula que, produïda a partir d'aquest altre lloc, és portadora de l'exigència i de la llibertat de problematit-

zar la configuració actual del món en tant que matèria-forma. Es tracta en aquest cas d'un tipus de coneixement que no s'aprèn a l'escola, ni tan sols a les millors universitats, sinó que s'aprèn en una veritable exposició a l'altre com a camp de forces que afecten el cos vibràtil, agiten i convulsen la subjectivitat, i l'obliguen a crear noves cartografies d'existència, per exemple un projecte polític per a un país. Lula es desplaça, doncs, de la reducció del coneixement del món a les seues formes i, conjuntament, deixa de naturalitzar la forma dominant i la jerarquia dels valors socials, així com dels sabers que implica: la subjectivitat-luxe perd integralment el seu poder com a referència. D'ací la serenitat de la presència de Lula: res a veure amb el màrqueting amb intenció de forjar una figura *light* d'un qualsevol *peace and love* que pretén calmar les elits, com ho volien els seus detractors.² Aquesta qualitat de presència ha mobilitzat a poc a poc una àmplia adhesió, perquè és portadora d'una capacitat de contagi d'aquest desplaçament en la subjectivitat d'una part important de la societat brasilera, sobretot entre la massa de les subjectivitats-deixalla que afecta el 90 % de la població del país. Aquest desplaçament s'autoritza, es propaga i condueix a la victòria. Evidentment, no es tracta d'un procés que haja començat amb Lula, i, fins i tot si considerem la seua figura com una força important en la genealogia d'aquest desplaçament, això no ha començat amb aquesta campanya electoral. Hom pot distingir tres etapes d'aquest procés des de la primera candidatura d'aquest personatge en l'escena política el 1982.³

Des de la primera candidatura de Lula el 1982 al govern de São Paulo, fins a la

tercera vegada que es va presentar a les eleccions presidencials (1998), si per a una petita part de la massa de les subjectivitats-deixalla, la part militant, va actuar com una figura d'identificació que mobilitzava l'afecte de resistència —encara que fóra en la versió víctima ressentida i/o vindicativa—, per a la major part de la població era objecte de menyspreu: «gripau barbut» l'anomenaven en aquella època. El que domina en aquell moment és una acceptació passiva i naturalitzada de la condició de deixalla: menyspreu d'un mateix tan gran que fa impensable una ruptura de la jerarquia que voldria que els habitants de claveguera no tingueren capacitat per a governar el país.

A partir de la campanya que li ha donat la victòria, s'ha produït un desplaçament en dos temps, que corresponen a la primera i a la segona volta de les eleccions. Des de la primera volta, s'ha admès que Lula puga pretendre aquest lloc i se l'admira fins i tot per haver trencat les barres; tanmateix, la jerarquia dels llocs socials i dels sabers que li corresponen es mantenen. El sentiment de la majoria és llavors el següent: «és com nosaltres». És admirable que hi haja arribat, però ser precisament «com nosaltres» no li permet gaudir dels coneixements necessaris per a governar com els vells caps polítics de sempre, els «coronels» de l'oligarquia teratinent, els amos d'empreses, els banquers, o els tecnòcrates de Harvard.⁴ D'alguna d'aquestes figures hom dirà: «roba, però fa»,⁵ és a dir, que, a pesar de les malvestats que ens causa, sap com actuar, perquè «coneix» com funciona el món. La fórmula és aplicable, de fet, a tots aquells dirigents polítics la lògica dels quals és la del coneixement del món com a matèria-

forma exclusivament: dins d'aquest mode de coneixença, la forma dominant és la que funciona com a model. Hom hi codifica com a «natural» la jerarquia segons la qual saben més els qui pertanyen als salons *glamourosos* d'una subjectivitat-luxe, preferentment si han obtingut un diploma del tipus PHD [doctorat en una universitat nord-americana] o MBA [màster en administració d'empreses] i, millor encara, si la universitat on han estudiat està classificada entre les més prestigioses. Aquest és, d'altra banda, l'argument que ha fet servir el principal adversari de Lula, José Serra,⁶ en la seua estratègia de seducció de l'electorat.

En la segona volta, el poder de contagi de la forma de presència de Lula desplaça encara més radicalment l'escena. El sentiment de la majoria avança un altre pas cap a la ruptura: «és com nosaltres» i, malgrat això, ha perdut la por de ser humiliat com a subjectivitat-deixalla; es permet una parla immanent a les sensacions que es produeixen en la trobada viva de l'alteritat i que coneix el seu valor. Aquesta política de subjectivació es propaga a través de tot el camp social: la por es dissol, una parla viva comença a circular i una intel·ligència col·lectiva es posa en moviment. Tot i que l'adversari, en la seua desesperació davant de l'amenaça del fracàs, hagués insistit amb agressivitat en el valor de la formació universitària i en la mobilització de la por de ser dirigit per algú que no és capaç d'aquest coneixement, aquests arguments havien perdut qualsevol poder de seducció.

Si considerem que tota societat, siga quina siga, implica polítiques específiques del desig i de la subjectivitat, podem albirar que ens trobem davant d'un pas irreversible d'un món a l'altre, fins i tot si han

de produir-se, i no en faltaran, per descomptat, nombroses anades-i-tornades. Es tracta d'un moment històric significatiu, no solament a causa de l'alegria de la victòria de l'esquerra, sinó especialment perquè es tracta de la victòria d'un candidat que reuneix en ell mateix diverses categories de subjectivitat-deixalla: de l'obrer metal·lúrgic a l'immigrant del *Nordeste* habitant de la perifèria de São Paulo, passant pel discapacitat físic a qui falta un dit seccionat per una màquina quan era tornar i que, ja és el sùmmum!, parla un portuguès atapeït d'«errades». Això no es sinó l'aspecte més evident d'aquesta alegria, per no dir-ne ingenu o potser pitjor encara, perillós, perquè hom la pot confondre amb l'esperança, afecció trista que alimenta els messianismes, els populismes i tota mena d'ideals d'un món fusional, sense diferències i, per tant, sense crueltat, sense resistència, sense creació, sense vida. Més vital és la joia per a l'esfondrament de l'inconscient colonial-esclavista-dictatorial-capitalista que manté els brasilers ostatges d'una jerarquia que els fixa en la posició de subjectivitat-deixalla, víctimes d'un suposat destí transcendental.

Si el món gira la mirada vers Brasil en aquest moment és perquè la dissolució de la figura de la víctima posa en joc una necessitat que desborda l'escenari nacional. Encarnar aquesta figura és un vici de l'esquerra: mantenir la subjectivitat reduïda al coneixement del món com a matèria-forma, témer la crueltat inherent a la vida, i per això mateix negar-la, projectar-la sobre l'altre, separant la lluita per la resistència de la vida i el poder de creació.

La fórmula que l'esdeveniment Lula proposa per al tractament d'aquest vici nefast consisteix en una activació de l'accés

al cos vibràtil que permet una obertura en la subjectivitat en direcció a l'altre en tant que és camp de forces d'un món diferent al seu, respecte al qual hom desitja arriscar-se a exposar-se. Una fórmula que consisteix a enfrontar la crueltat inherent a la vida, alliberant el poder de creació de la captura per part del capital i el poder de resistència de la seua interpretació per part de la matriu dialèctica. S'obre la possibilitat d'una política del desig en la qual resistència i creació es troben de nou.

Tot recordant que la víctima és de la mateixa manera una presència inconvenient en les pràctiques culturals, en particular en aquelles de caràcter més explícitament polític, ens sembla assenyat preguntar-nos si aquesta figura no estaria esvaint-se també de l'escena cultural. Com pot la creació artística, en la seua interconnexió amb la resistència, escapar de l'erotització de la víctima? Més enllà d'això, com pot participar activament en la desaparició d'aquest personatge nefast del conjunt del cos social? I en un sentit més ampli encara, com es tornen a connectar, en les pràctiques artístiques de l'actualitat, creació i resistència, si hom se situa en aquesta zona on política i art es barregen i les forces s'afecten recíprocament fins a tornar indistingibles llurs fronteres?

POLÍTIQUES DE LA CREACIÓ: PRÀCTIQUES ARTÍSTIQUES EN L'ACTUALITAT

Si hom considera que la pràctica artística consisteix a actualitzar sensacions, a dur-les cap a allò visible i cap a allò dicible, a produir cartografies de sentit, i que la sensació és la presentificació en el cos de les

forces de l'alteritat del món que busquen manifestar-se i condueixen al fracàs les formes de vida establertes, es pot afirmar que actualitzar aquestes forces és socialitzar les sensacions, bo i fent comunicar en un terreny comú sensible els nous diagrames de forces que afecten un col·lectiu i el fan derivar cap a noves configuracions.

Dir que la força d'invenió es troba no sols mobilitzada, sinó, més encara, celebrada i intensificada per tot el camp social, és dir que l'exercici de la creació ja no es troba confinat dins l'art, com a esfera específica de l'activitat humana. Aquesta situació posa a l'art nous problemes i exigeix d'ell noves estratègies. Mitjançant quines estratègies les pràctiques artístiques acomplirien llur funció problematitzadora en l'actualitat? Com podrien promoure la reconnexió dels poders de creació i de resistència, de les afeccions estètica i política?

Restar simplement dins del gueto de l'«art», en tant que esfera separada on es confinava la capacitat de creació sota el règim anterior, és mantenir-lo dissociat del poder de resistència i córrer el risc d'ofertir-se com a font de valor a la prostitució del capital. El risc de veure's assumir com a artista la funció de proveïdor de droga dura en matèria d'identitat *prêt à porter* amb el seu lot de cartografies de sentits, per a ser comercialitzades pels *dealers* al mercat en ascensió de les subjectivitats amb síndrome d'abstinència de sentits i de deformació d'un mateix. Tampoc no es tracta d'insistir en la cançó de l'enfadós de la reconnexió necessària entre l'art i la vida, de la mateixa manera que la qüestió es plantejava en la modernitat, perquè si l'art i la vida continuen estant dissociats, avui ja no és per la desactivació de la creació en el conjunt de la vida social i el seu

tancament en el gueto de l'art: aquesta situació ja l'ha resolta el capitalisme, abans i amb més eficàcia que l'art. Si hi ha dissociació, i és evident que n'hi ha, és segur que s'ha desplaçat, i s'ha fet alhora més subtil i més perversa: una operació de gran complexitat que actua en diferents etapes del procés de creació –i no únicament en l'etapa final i la més evident, quan la dissociació actua sobre els seus productes, reificant-los, ja siga com a «objectes d'art» separats del procés vital, ja siga com a font de plusvàlua de *glamour*– i que mena a associar-la, per exemple, al *logo* d'empreses, quan no d'ajuntaments (com és el cas de Bilbao), que augmenten llur poder de seducció i, per tant, d'identificació, i garanteixen així el seu èxit comercial.

A hores d'ara algunes pràctiques artístiques semblen aconseguir fer front al problema sobre el qual tractem ací d'una manera particularment eficaç. La seua estratègia consisteix en una inserció subtil i precisa en alguns punts de l'esfilagarsament del teixit social, on una tensió fa pulsio per la pressió d'un nou diagrama de forces que busquen manifestar-se; un mode d'inserció mobilitzat pel diseg d'exposar-se a l'altre i de córrer el risc d'aquesta exposició, en lloc de la garantia d'una relació políticament correcta amb l'altre que el reclou en una representació i protegeix així la subjectivitat del perill de contaminació afectiva. «L'obra» consisteix a portar al visible unes tals forces i la tensió que provoquen, cosa que implica la convocatòria del poder de creació a partir de l'aprehensió per part del cos vibràtil de l'artista d'un bocí de món com a matèria-força i, coextensivament, per l'activació del seu poder de resistència. Hom inventa «dispositius espaciotemporals d'un altre

ésser-en companyia»:⁷ la presència viva d'aquesta actitud encarnada en una pràctica artística té un poder de contagi i de propagació en els cercles socials on s'inserix, directament o indirectament. Mobilitzada ja en aquest medi com en un altre lloc, quan la força de creació està autoritzada a reconnectar-se amb l'experiència del món com a matèria-força i a exercir-se com a poder de resistència, adquireix una oportunitat d'alliberar-se del seu destí pervers que la destitueix del poder de crear cartografies singulars actualitzant les mutacions sensibles en curs. L'obra és aleshores aquest esdeveniment.

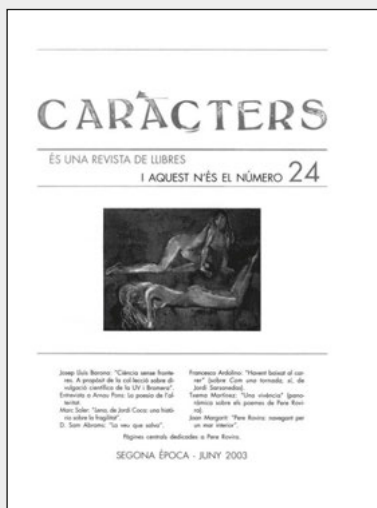
Quines altres estratègies artístiques estarien en condicions d'afrontar els problemes que hem assenyalat ací? Quins altres problemes planteja a les pràctiques artístiques la dissociació entre resistència i creació? I més en general, en el marc d'altres pràctiques socials, com s'anirien reactivant i imbricant mútuament l'afecció política i l'afecció estètica, aquests poders essencials per a una salut vital en qualsevol activitat humana? Trobar direccions de resposta per a aquestes qüestions és una tasca que no pot conduir-se únicament a escala individual. Un treball així depèn, per contra, de l'acumulació d'experimentacions infinitesimals fetes directament sobre la trama del teixit de la vida col·lectiva. □

Traducció de Maria Josep Escrivà

1. «Capitalisme mundial integrat» (CMI) és el nom proposat per Félix Guattari per al capitalisme contemporani, ja a la fi dels anys 1960, com a alternativa al terme *globalització*, terme molt més genèric i que vela el sentit fonamentalment econòmic, i més exactament capitalista, del fenomen de la mundialització en l'actualitat.
2. Durant la campanya electoral, davant de la serenitat amb què Lula es presentava públicament, els seus adversaris i la majoria de la premsa el van anomenar pejorativament «Lulinha paz e amor» (Petit Lula [Luleta] *peace and love*).
3. La primera vegada que Lula es va presentar com a candidat era pel govern de l'Estat de São Paulo en 1982, unes eleccions que va perdre en favor de Paulo Maluf. La segona vegada es va presentar a les eleccions com a diputat federal el 1986 i fou elegit havent obtingut majoria de vots. Després es va pre-

sentar quatre vegades a les eleccions per la presidència de la República (1989, 1994, 1998 i 2002).

4. Fins als anys 1970, l'elit brasilera tenia França com a referència cultural, i la Sorbona era la principal referència acadèmica. A partir d'aleshores, França va començar a compartir amb els Estats Units l'estatus de referència cultural idealitzada.
5. Eslògan de diverses campanyes electorals de Paulo Maluf, un líder polític de dreta de São Paulo, que ja fou alcalde de la ciutat i governador de l'Estat nomenat per la dictadura militar i una vegada alcalde electe.
6. José Serra, el candidat que es va disputar amb Lula la segona volta, és membre del PSDB (Partit Social Demòcrata Brasiler), partit que estigué al poder durant els dos mandats del president Fernando Henrique Cardoso.
7. Jacques Rancière, entrevista inèdita a Hans-Ulrich Obrist.

CARÀCTERS

REVISTA DE LLIBRES

Núm. 24 Juny 2003

Josep Lluís Barona: «Ciència sense fronteres»
 Entrevista a Arnau Pons: «La poesia de l'alteritat»
 Sam Abrams: «La veu que salva»
 Pere Pena: «El brogit de la calma»
 Pàgines centrals dedicades a Pere Rovira
 Marc Soler: «Jordi Coca, Lena»

Alfred Mondria: «Umberto Eco, Sobre literatura»
 Enric Pujol: «Pau Viciano, Des de temps immemorial»

OCTUBRE 2003 : NÚM. 25
 Pàgines centrals dedicades a Marta Pessarrodona

Publicació Trimestral:
Gener · Abril · Juny · Octubre

Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana

Av. Blasco Ibáñez 32 - 46010 València Tel.: 96 386 40 90 Fax: 96 386 44 93 E-mail: Vicent.Alonso@uv.es